

KORPORATIVNA DRUŠTVENA ODGOVORNOST U USLOVIMA GLOBALIZACIJE

CORPORATE SOCIAL RESPONSABILITY IN TERMS OF GLOBALIZATION

Smailbegović Mirza, Fakultet za menadžment i poslovnu ekonomiju Travnik,
Univerzitet u Travniku

SAŽETAK

Globalizacija predstavlja proces integracije naše planete u jednu globalnu cjelinu. Kao glavni pokretač globalizacije javlja se neoliberalna doktrina, koja zastupa slobodno tržište bez ograničenja. Nošena principom nevidljive ruke, globalizacija je uzrokovala porast siromaštva, koncentraciju bogatstva i moći na uzak broj ljudi, institucija i korporacija. S toga je koncept korporativne društvene odgovornosti aktuelniji danas više nego ikada. Korporativna društvena odgovornost predstavlja ideju odgovoran odnos korporacija i organizacija prema društvenoj zajednici, na način da one služe ne samo ekonomskim interesima, nego i višim moralnijim društvenim ciljevima. Osnovu društvene odgovornosti čini etika i moral. Uspostavljanjem etičkih kodeksa, kao i dobre prakse moralnog ponašanja javlja se nada za stvaranjem uspješnijeg i sretnijeg društva.

Ključne riječi: globalizacija, neoliberalizam, korporacija, efekti, korporativna društvena odgovornost, etika, moral.

Key words: globalisation, neoliberalism, corporation, effects, corporate social responsibility, ethics, morale.

SUMMARY

Globalization is the process of integration of our planet into a global entity. As a major driver of globalization, there is a neo-liberal doctrine, which advocates a free market without restrictions. Driven by the principle of the invisible hand, globalization has caused a rise in poverty, concentration of wealth and power to narrow the number of people, institutions and corporations. Therefore, the concept of corporate social responsibility special topicality today more than ever. Corporate social responsibility is the idea of a responsible attitude of corporations and organizations to the community in a way that they serve not only economic interests but also morally for higher social goals. The basis of social responsibility makes ethics and morality. The establishment of codes of ethics and good practice of moral behavior, there is hope for creating more successful and happier society.

UVOD

Današnji trendovi integracija kako na lokalnom, tako i na regionalnom i globalnom nivou predstavljaju najvažniji proces ne samo u ekonomskom, nego i u političkom, pravnom, društvenom i kulturnom smislu. Stanovništvo naše planete suočeno je sa brojnim izazovima i problemima koje je donio proces globalizacije. Aktuelni problem globalne ekonomske krize, problemi rastućeg siromaštva i nejednakosti, kršenja ljudskih prava, kao i problemi globalnog zatopljanja govore u prilog tome koliko je naša planeta povezana i koliko je proces globalizacije odmakao. Danas više ne možemo reći da nas se ne tiče globalno zatopljenje ili neki drugi globalni problem, nego moramo poduzimati neophodne korake ka sinhronizovanom djelovanju svih segmenata našeg društva na planeti, koji obuhvata kako ekonomsko, tako i političko-pravno i druge oblike djelovanja, da bi odgovorili izazovima globalizacije. Razvoj i afirmacija korporativne društvene odgovornosti, kao i usvajanje međunarodnih standarda kvaliteta trebalo bi da predstavlja jedan od odgovora na izazove današnjice. Poslovanje na moralnim i etičkim principima je sve više u zamahu i predstavlja dobru osnovu za humanijim i pravednijim razvojem globalnog društva.

GLOBALIZACIJA

Globalizacija je čvršća integracija zemalja i naroda svijeta do koje se dolazi ogromnim smanjenjem troškova transporta i komunikacija, kao i rušenje vještačkih barijera za protok robe, usluga, kapitala, znanja i (u manjoj mjeri) ljudi preko granica. (1) Razvoj tehnologije, prije svega interneta, stvorio je uslove veće povezanosti i ubrzane komunikacije, nezavisno od mjesta gdje živite. Ovi uslovi olakšane komunikacije omogućili su ubrzanje i

povećanje ekonomskih aktivnosti između država, koje su sada mogle poslovati također nezavisno o prostornoj udaljenosti i državnim granicama. Globalizacija je skup ekonomskih, političkih, društvenih, kulturnih, ekoloških i drugih procesa, snažno određenih i ubrzanih tehnološkim napretkom.

Kao učesnici i kreatori globalizacije, navode se najbogatije zemlje svijeta – SAD, EU, Japan, Kanada i multinacionalne korporacije, te međunarodne institucije kao što su Svjetska trgovačka organizacija (WTO), Svjetska banka (WB), Međunarodni monetarni fond (IMF) i Ujedinjeni narodi (UN). Globalizacija predstavlja i novi ekonomski (svjetski) poredak, obilježen kapitalizmom i neoliberalnom doktrinom slobodnog tržišta, što i predstavlja pokretačku silu globalizacije, sa SAD – om kao glavnim nosiocem.

Globalizaciju svijeta uzrokovao je cijeli niz faktora, među kojima su najvažniji sljedeći:

- razvoj tehnologija,
- stvaranje međunarodnih institucija,
- liberalizacija,
- stvaranje multinacionalnih korporacija,
- kraj Hladnog rata,
- globalni problemi.

NOSIOCI GLOBALIZACIJE

Da bi se do kraja razumio proces globalizacije potrebno je razumjeti nosioca neoliberalne ideologije koji svojom ekonomskom, političkom i vojnom moći stoji iza međunarodnih institucija koje svojim djelovanjem kroz razne propise, ugovore i pravila kreiraju globalizaciju ovakvu kakva jeste i omogućavaju korporacijama da stiču nezamisliva bogatstva, gdje siromašni ostaju još siromašniji, a bogati postaju još bogatiji.

Pa tako možemo kao nosioce globalizacije navesti:

- Sjedinjene Američke Države (USA),
- Međunarodne organizacije (IMF, WB, WTO),
- Multinacionalne korporacije.

EFEKTI GLOBALIZACIJE

Globalizacija nije ispunila očekivanja, naročito u stvaranju novih radnih mjesta, boljih radnih uslova i u osiguranju bolje budućnosti nadolazećih generacija. Ogroman broj stanovništva na našoj planeti živi ispod egzistencijalnog minimuma, a zemlje trećeg svijeta nikako ne mogu da se otmu iz ralja siromaštva i nerazvijenost. I u razvijenim zemljama, zahvaljujući neoliberalnoj doktrini koja je pokretač ovakve globalizacija, radno stanovništvo živi lošije nego prije 1990 – ih. Samo u SAD – u osnovnu zdravstvenu zaštitu nema 45 miliona stanovništva ili oko 15% stanovništva SAD – a, a 46 miliona stanovnika SAD- a živi u siromaštvu. U svim područjima svijeta pa i u razvijenim zemljama rasla je nezaposlenost, samo u SAD – ona iznosi 10%. Razlike između bogatih i siromašnih zemalja su znatno povećane, pa je tako siromaštvo u zemljama unazad 20 godina znatno povećano. Od 7 milijardi stanovnika naše planete 2,9 milijardi živi u siromaštvu, dakle više od 40%. Oni žive sa manje od 2 dolara na dan, što WB i UN smatraju minimumom za zadovoljenje osnovnih potreba, a za to vrijeme u razvijenim zemljama segodišnje baci polovina proizvedene hrane u svijetu. U BiH prema procjenama WB za 2010 g. 48% stanovništva živi u siromaštvu, a 18% stanovništva u BiH živi u ekstremnom siromaštvu, znači sa manje od 2 dolara dnevno. Na planeti 1,5 milijardi ljudi nema električne energije, 1,1 milijarda nema

pristup vodi, a 2,6 milijardi ljudi ne živi u osnovnim higijenskim uslovima.

Najbogatijih 400 ljudi ima prihode kao 50% svjetske populacije. Jaz između bogatih i siromašnih je toliko narastao da petina najbogatijeg svjetskog stanovništva posjeduje 85% svjetskog bogatstva. Oko 18 miliona ljudi živi kao robovi, a 160 miliona djece u dobi od 5 do 14 godina radi kao dječija radna snaga, većina od njih za moćne multinacionalne korporacije.

Zbog liberalizacije i deregulacije tržišta uz odsustvo mehanizama kontrole, planeta je zapala u globalnu ekonomsku krizu 2008 g., koja još traje. SAD, Grčku i Italiju potresa dužnička kriza i pitanje je dana kada će još koja zemlja krenuti njihovim putem. Ovakav vid liberalizacije na načelima neoliberalnog kapitalizma omogućio je veliku koncentraciju bogatstva i moći na mali krug ljudi, koji zbog svoje pohlepe, nemorala i nedostatka odgovornosti ne žele da podijele krizu sa ostatkom planete.

KORPORATIVNA DRUŠTVENA ODGOVORNOST

U današnjem globalnom društvu, a naročito u zapadnim zemljama postoji praksa društvene odgovornosti za rješavanje problema u društvu. Uspjeh u poslovnom smislu ne mjeri se samo dobrim finansijskim rezultatom, nego poslovan uspjeh danas podrazumjeva i aktivnosti korporacija i kompanija da kroz društvenu odgovornost doprinesu zajednici u kojoj egzistiraju, kao i to da pomognu u podizanju ukupnog kvaliteta života. Društvena odgovornost korporacije znači ozbiljno razmotriti posljedice njenog djelovanja na društvo. (3)

PRVA ZAPOVIJED	Poduzmi korektivne akcije prije nego što se to izričito zahtijeva.
DRUGA ZAPOVIJED	Radi s građanima i društvenim grupama na rješavanju zajedničkih problema.
TREĆA ZAPOVIJED	Radi na uspostavljanju industrijskih standarda i propisa.
CETVRTA ZAPOVIJED	Javno priznaj svoje greške.
PETA ZAPOVIJED	Uključi se u prikladne socijalne programe
ŠESTA ZAPOVIJED	Pomozi u rješavanju problema okoline.
SEDMA ZAPOVIJED	Prati promjene u društvenoj okolini.
OSMA ZAPOVIJED	Uspostavi i poštu korporativna pravila ponašanja
DEVETA ZAPOVIJED	Prihvati javne standarde o socijalnim pitanjima.
DESETA ZAPOVIJED	Nastoj ostvariti profit na stalnoj osnovi.

Slika 1. Prikaz deset pravila korporativne društvene odgovornosti

ETIČKE I MORALNE NORME KAO OSNOVA DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI

Etičke i moralne norme predstavljaju univerzalne vrijednosti koje važe kako za korporaciju, tako i za društvo u cjelini i predstavljaju osnovu korporativne društvene odgovornost. Za sve ljude, organizacije, korporacije, univerzitete kao i ostale društvene organizacije važna je etika i etičko ponašanje. Kada govorimo o etici menadžera, etičke smjernice za menadžere su:

1. poštivanje zakona,
2. govoriti istinu,
3. poštovati ljude,
4. ne činiti drugome ono što ne želiš da neko učini tebi,
5. ne čini zlo,
6. uvijek djeluj kada imaš ovlaštenja. (4)

SPECIFIČNA PODRUČJA PRIMJENE DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI

Zaštita okoliša

Zaštita okoliša predstavlja jedno od najznačajnijih područja CSR – a. Zbog ubrzanog tehnološkog i društvenog razvoja okoliš je ugroženiji danas više nego ikada u historiji. Prekomjerno iskorištavanje resursa, upotreba fosilnih goriva, uništavanje biljnih i životinjski staništa je

ostavilo strašne posljedice na okoliš. Iz potreba da ljudski razvoj bude usklađen sa mogućnostima naše planete, vodeći računa i o budućim generacija od 1970 – ih pitanja životne sredine sve su dominantnija.

Zaštita prava potrošača

Pitanje zaštite potrošača se javilo iz razloga zaštite njihovoga interesa i omogućavanja potrošačima da budu informisani o proizvodima i uslugama koje koriste. Kao što je i pokazala poslovna praksa potrošači nisu uvijek bili pravilno i dobro informisani, pa su kompanije zloupotrebljavale i iskorištavale potrošače. Godine 1985. UN su donijele rezoluciju o pravima potrošača koja je obuhvatala 8 smjernica:

- pravo na sigurnost roba i usluga,
- pravo na cjelovitu, istinitu i pravovremenu informaciju,
- pravo na izbor roba i usluga,
- pravo potrošača da se čuje njegov glas,
- pravo na zadovoljavanje temeljnih životnih potreba,
- pravo na naknadu štete,
- pravo na obrazovanje,
- pravo na zdravi okoliš.

Zaštita prava konkurenata i poslovnih partnera

Danas u našem globalnom društvu prava konkurenata i poslovnih partnera su sve izraženija. Najčešći problemi koji se javljaju odnose se na monopolski položaj i nelojalnu konkurenciju. Zbog dominacije nekoliko velikih korporacija i njihovog stalnog preuzimanja konkurentnih kompanija, monopolizacija je prisutna u svim sektorima ekonomije čime su narušena osnovna načela zdrave konkurencije.

Ljudska prava i prava radnika

Raznim konvencijama, zakonima i propisima zagarantovna su prava i zaštita radnika koja se ogledaju kroz UN deklaraciju o ljudskim pravima, kao i dodatna prava:

- adekvatne uslove rada,
- zaštita zdravlja uposlenika,
- zaštitu na radu,
- obrazovanje uposlenika,
- sindikalna organizacija,
- organizacija rada itd.

Danas postoje i međunarodni standardi koji se odnose na rad i zdravlje radnika. Pa tako i kompanije koje usvajaju ove standarde postaju privlačnije za uposlenike, klijente i investitore.

MEĐUNARODNI STANDARDI KVALITETA I DRUŠTVENE ODGOVORNOSTI

Međunarodna standardizacija poslovanja danas je prisutna u svim aspektima poslovanja, pa i u onima koji se dotiču korporativne društvene odgovornosti. Ona predstavlja neophodnost i trend bez kojega nije moguće zamisliti današnje savremeno poslovanje. Značaj usvajanja međunarodnih standarda se ogleda kroz rast povjerenja između potrošača i proizvođača, jačanje

brenda i ugleda, zadovoljstva uposlenika i partnera i kroz unaprjeđenje i poboljšanje sveukupnog poslovanja.

ISO (International Organization for Standardization) je međunarodna organizacija koja usaglašava i donosi standarde u okviru svojih komiteta. Koliko je značajna CSR govori i to da je ISO uveo i međunarodni standard za društvenu odgovornost ISO 26000, koji je vezan za implementaciju društvene odgovornosti u organizacijama i korporacijama na globalnom nivou, a koji između ostalog promovise: odgovornost, transparentnost, etičko ponašanje, poštivanje međunarodnih normi i poštivanje ljudskih prava. Također postoje i drugi standardi koji se odnose na upravljanje poslovnim procesima i njihovim rizicima, a koji su direktno povezani sa društvenom odgovornošću. A to su: ISO 14001, OHSAS 18001, SA 8000, ISO 9001, ISO/TS 16949, HACCP.

ZAKLJUČAK

Imajući u vidu sve negativnosti globalizacije s jedne strane i koncept korporativne društvene odgovornosti koji afirmiše pravedniji i moralniji pristup poslovanju s druge strane, jačanje etičkih kodeksa, kao i zakona i propisa koji regulišu poslovanje privrednih subjekata se nameće samo po sebi kao imperativ. Usvajanjem kvalitetnih etičkih kodeksa kao i zakona i propisa, koji ne bi bili na štetu društvene zajednice, stvorile bi se pretpostavke za snažnu afirmaciju društvene odgovornosti ne samo korporacija nego i drugih organizacija. Naša planeta je mala i sve je više siromašnih i obespravljenih na njoj, a sve to prate i otežani uslovi življenja uzrokovanim uništavanjem okoliša i prirodnih staništa biljaka i životinja. To bi trebalo da bude upozorenje za stanovništvo, menadžere, države, korporacije kao i cijelu društvenu zajednicu, da se stvari moraju promijeniti, da ne budemo taoci sopstvenih interesa,

kako buduće generacije ne bi ispašatale zbog naših grešaka. Međutim, neke stvari će biti teško promijeniti, prvenstveno zbog trenutno vladajućeg koncepta neoliberalnog kapitalizma koji afirmiše tržište bez ograničenja i koji je kao takav omogućio koncentrisanje moći i bogatstva na mali broj ljudi. Upravo zbog uticaja te male grupe ljudi koji sebično brinu samo o svojim interesima težak je put prema pravednijem društvu.

LITERATURA

1. J. Stiglitz, PROTIVRJEČNOSTI GLOBALIZACIJE, SBM-x, Beograd, 2002.
2. J. Stiglitz, PROTIVRJEČNOSTI GLOBALIZACIJE, SBM-x, Beograd, 2002.
3. Z. Hadžiahmetović, Dž. Kulović, F. Brdarević, SAVREMENI KORPORATIVNI MENADŽMENT, CNS, Sarajevo, 2009.
4. Z. Hadžiahmetović, Dž. Kulović, F. Brdarević, SAVREMENI KORPORATIVNI MENADŽMENT, CNS, Sarajevo, 2009.